

DANSKE LANDBRUGS- ORGANISATIONER SIDEN 1945. EN HISTORIE OM FORANDRINGER

Af Erik Hovgaard Jakobsen. Tidl. afdelingschef i Landbrugsraadet

Denne artikel er et overblik over udviklingen inden for de danske landbrugsorganisationer efter afslutningen af Anden Verdenskrig i 1945. En skildring med vægt på sammenhængen mellem organisationerne og den økonomisk-politiske udvikling, der har præget årene siden både herhjemme og i verden omkring os. Der er særlig lagt vægt på udviklingen set fra Landbrugsraadet, hvor jeg var ansat i 1956-95, altså næsten 40 år

P. t. gør jeg »eftertjeneste« som arkivar og historisk konsulent i den nye organisation Landbrug & Fødevarer, der 3. juni 2009 afløste Landbrugsraadet og meget andet.

Et tidsskifte

1945 udgjorde et afgørende tidsskifte i Europas og Danmarks historie. Anden Verdenskrig var slut efter fem blodige år. Den store krig var afslutningen på en endeløs række af krige, som havde præget Europa igennem århundreder.

Nu kan det med stor sikkerhed fastslås, at efter året 1945 er væbnede konflikter mellem europæiske nationer utænkelige. Dette lykkelige tidsskifte har præget udviklingen i Danmark og verden omkring os lige siden.

Dansk landbrugs status 1945

Efter afslutningen af Anden Verdenskrig stod dansk landbrug med et udpint, men ellers uskadt produktionsapparat og et veludbygget organisationssystem med rødder tilbage i de

store landboreformer i slutningen af 1700-tallet og andelsbevægelsen ca. 100 år senere. Organisationsværket var præget af landbrugets stilling som stort eksporterhverv, med godt 60 % af produktionen afsat uden for landets grænser, med England og Tyskland som hovedmarkeder, noget efterkrigsårene efterhånden lavede om på, efterhånden som mange nye markeder kom ind i billedet.

Landbruget var samlet i tre landsdækkende hovedorganisationer. De Samvirkende danske Landboforeninger fra 1892, De Samvirkende danske Husmandsforeninger fra 1910 og endelig Danske Andelsselskaber, i daglig tale Andelsudvalget fra 1899. Dertil kom Centralforeningen af Tolvmandsforeninger, der mest havde de store brug blandt de ca. 1200 med-

lemmer. De havde dog en vis vægt, da tolv-mændene rådede over et betydeligt jordtillig-gende og en væsentlig produktion.

I 1945 havde landboforeningerne ca. 130.000 medlemmer og husmandsforenin-gerne ca. 110.000. Da antallet af landbrugs-ejendomme samtidig udgjorde ca. 200.000, var der nok en del, der var medlem begge ste-der.

I 1919 havde landboforeningerne og an-delsselskaberne oprettet Landbrugsraadet som fællesrepræsentation med det hovedfor-mål at varetage landbrugets og andelsvirksom-hedernes interesser vedrørende afsætning og eksport overfor Regering, udland og andre dele af det danske samfund. Husmandsforenin-gerne kom først med i Raadet nogle få år under 1930ernes krise.

Landbrugsministerielle Eksportudvalg

Som en arv fra 1930ernes kriseordninger var de landbrugsministerielle eksportudvalg stadig virksomme og af stor betydning i 1945. Udval-gene, der dækkede de vigtigste vareområder, havde til opgave at styre og om fornødent re-gulere, afsætningen af landbrugsvarer på grundlag af en kriselov fra begyndelsen af 1930erne. Loven bemyndigede landbrugsmi-nisteren til at gribe ind gennem nævnte udvalg styret af landbruget.

Der var tale om det såkaldte »Kanslergade Forlig«, som den daværende Stauning-Munch regering indgik med landbruget, arbejdsmar-kedets og partiet Venstre med formål at styre samfundet igennem krisens store økonomiske vanskeligheder. Der var tale om en samfunds-kontrakt, der omfattede størstedelen af be-folkningen med stor politisk og økonomisk betydning i årene op til Anden Verdenskrig, for

så vidt også under de påfølgende krigs- og besættelsesår og umiddelbart efter.

Forliget skabte rammer, der var nyttige både under 1930ernes krise og de påfølgende krigs- og besættelsesår med vareknaphed og et på-tvunget, men nødvendigt samarbejde med den tyske besættelsesmagt.

De førnævnte udvalg bestod af repræsen-tanter fra Landbrugsministeriet, Landbo- og Husmandsforeningerne samt andels- og priva-thandelen på de relevante vareområder. Admi-nistrationen blev varetaget af Landbrugsraadet og mejeriernes og slagteriernes centrale orga-nisationer. Det gav Landbrugsraadet og land-brugets hovedorganisationer i det hele taget en meget betydelig både administrativ og po-litisk indflydelse på handelen med landbrugs-varer igennem 1930ernes kriseår og i de påfø-lgende krigs- og besættelsesår og i de første år efter krigen.

I lyset af efterkrigsårenes begyndende frigø-relse af verdenshandlen, besluttede den dan-ske Rigsdag at afskaffe de landbrugsministeri-elle eksportudvalg med virkning fra 1. april 1950.

Ændringen, som var et tidens krav, med-førte i første omgang en væsentlig svækkelse af landbrugets, ikke mindst Landbrugsraadets og de landmandsejede andelsvirksomheders indflydelse på priser, handel og afsætning.

Desværre blev forventningerne til frigørelse af verdenshandlen med landbrugsvarer ikke indfriet. Tværtimod opstod der stigende græn-sebeskyttelse i et marked, der efterhånden på ny blev velforsynet med landbrugsvarer.

De ministerielle udvalg blev derfor afløst af frivillige udvalg, som landbrugets hovedorga-nisationer oprettede i samarbejde med andels-virksomhederne og den private handel. Selv om de ikke længere kunne skilte med »Krone

på brevpapiret», fungerede de godt i det nu uformelle samvirke.

I de følgende år medførte det fornyede samvirke mellem landbruget og staten bl.a. med oprettelse af Afsætningsraadet, senere afløst af et særligt Afsætningsudvalg under Landbrugsraadet. Dertil ny styrkelse af Landbrugsraadet da de frivillige Eksportudvalg blev direkte medlemmer af Raadet i 1961.

Ændringerne skete dog ikke uden adskillig »våbengny« internt i landbrugets top. Øboerne ønskede Landbrugsraadet nedlagt og erstattet af det ny Afsætningsråd, som samlende toporgan. Jyderne holdt fast ved Landbrugsraadet – og derved blev det.

Freden med nye signaler

Allerede et par måneder inden krigens afslutning indledte de allierede og nu sejrige nationer forhandlinger om etableringen af et netværk af internationale organisationer med det formål at hindre fremtidige storkonflikter som de to verdenskrige.

Første skridt var oprettelsen af De Forenede Nationer (FN). Det skete på en konference imellem de allierede nationer i San Francisco i maj – juni 1945, hvor Danmark lige netop nåede med i kredsen, takket være dygtig diplomatisk indsats af den danske USA ambassadør Henrik Kaufmann. Hans stærke kort var sikringen af amerikanske baser på Grønland i 1941.

I kølvandet af den nye verdensorganisation blev der oprettet en lang række særorganisationer, nogle på ruinerne af det kuldsejlede Folkeforbund.

For landbrugets vedkommende er det vigtigt at fremhæve Food and Agriculture Organisation (FAO). Endvidere General Agreement on Trade And Tariffs, (GATT), nu World Trade Organisation (WTO).

I efterkrigsårene kom danske landbrugsorganisationer til at medvirke i forhandlingerne inden for disse organisationer, dels direkte, dels som høringspartnere.

Indenfor GATT/WTO blev der opnået betydelige fremskridt, særlig på råvare- og industriområderne i de første efterkrigsår. På landbrugsområdet også en del, men i dag står forhandlingerne mere eller mindre i stampe i det væsentlige som følge af interesseforskelle imellem EU, USA og ulandene. Der arbejdes dog fortsat på at nå et resultat, som alle kan være tilfredse (eller lige utilfredse) med. Den nuværende økonomiske krise gør ikke tingene lettere.

I 1946 tog landbrugsorganisationerne i de angelsaksiske lande initiativ til dannelse af en verdensomfattende sammenslutning af nationale landbrugsorganisationer – International Federation of Agricultural Producers (IFAP).

Ideen var opstået i krigens sidste år ved samtaler mellem engelske, amerikanske og canadiske landbrugsledere, ikke mindst Jim Patton, broder til den berømte amerikanske general. Repræsentanter fra Landbrugsraadet deltog i det stiftende møde i London i 1946 og blev dermed en af organisationens grundlæggere (founding fathers).

IFAP's hovedsigte var som ikke-regeringsorganisation Non Government Organisation (NGO) at danne forum for varetagelse af verdenslandbrugets interesser over for de nydannede internationale regeringsorganisationer som FAO og GATT/WTO, samt i de senere år at bistå det stigende antal ulandsmedlemmer med råd og dåd.

Siden IFAP's start har det danske landbrugs hovedorganisationer, både gennem valgte og ansatte, deltaget i IFAP's generalforsamlinger og udvalgsmøder. På generalforsamlingerne,

der normalt finder sted med to års mellemrum, drøftes internationale handels- og markeds-spørgsmål ud fra både i-landes og u-landes synspunkter.

Danmark havde formandsposten ved Landbrugsraadet præsident, H.O.A. Kjeldsen 1988-90.

På nordisk plan havde man allerede i 1934 oprettet en fælles landbrugsorganisation, Nordens Bondeorganisationers Centralråd (NBC). Generalforsamlingerne blev afskaffet for en del år siden, med tre nordiske lande i EU og to udenfor, hvoraf det ene, Island nu er på vej.

I besættelsesårene var NBC et værdifuld forbindelsesled mellem det neutrale Sverige og Landbrugsraadet og videre til London. Under dække af NBC-møder i Stockholm havde repræsentanter fra Landbrugsraadet jævnligt kontakter med det engelske gesandtskab særligt i krigens sidste år om foranstaltninger til genoptagelse af samhandlen, når krigen var slut.

Marshall-hjælpen blev kimen til nutidens Europæiske Union

Ved krigens afslutning var de fleste af Europas lande præget af mangel på fremmed valuta – i hovedsagen amerikanske dollars og varer. Her til kom store menneskelige og materielle krigsskader.

For Danmarks vedkommende var der særlig tale om mangel på produktionsfornødenheder til landbrug og industri. Desuden havde tyskerne efterladt en ubetalt regning på ca. 7 mia. kr. I nutiden, hvor der jongleres med mia. i det daglige, lyder det ikke af så meget, men dengang var det et meget stort beløb, svarende til godt halvdelen af det daværende danske bruttonationalprodukt.

Undsætningen kom i form af Marshall-hjælpen, som den daværende amerikanske udenrigsminister George Marshall lagde navn til. Hjælpen til genopbygning af det europæiske erhvervsliv blev på ca. 13 mia. dollars, svarende til ca. 100 mia. kr. med datidens kurs.

Dansk landbrugs andel blev på ca. 275 mio. dollars fordelt over årene 1948-52, svarende til ca. 2 mia. kr. Det lignede svært. Landbrugets bruttoindkomst steg med ca. 25 %.

De mange rare dollars medvirkede til at styrke og forbedre landbrugets rådgivnings- og konsulentvirksomhed og dermed landbrugsorganisationernes virke på mange vitale områder, ligesom organisationerne medvirkede til planlægning og udnyttelse af Marshall-midlerne.

Antallet af traktorer steg fra nogle få tusinde til ca. 50.000 i de år og mejetærskerne begyndte at vise sig på markerne. Marshall-hjælpen bidrog desuden til øget samarbejde i mellem de europæiske lande, der modtog hjælpen. Det forlangte amerikanerne for at sikre rationel anvendelse af midlerne.

Resultatet blev oprettelse af Organisationen for Europæisk Samarbejde (OEEC). I 1950 oprettede OEEC landene Den Europæiske Beta-lings Union (EPU) for at fremme omvekslingen mellem de europæiske Marshall-landes valutaer og dermed lette samhandlen imellem landene

Landbrugets hovedorganisationer – mest ansatte – deltog i OEEC's arbejde med udfærdigelse af rapporter om dansk landbrugs økonomi og produktion, som så blev forelagt og behandlet på møder i organisationens hovedkvarter i Paris – de såkaldte lande eksaminationer – der var en vigtig del af organisationens arbejde, særlig i dens første år. De nævnte organisationer skulle sammen med den Euro-

pæiske Kul og Stålunion fra 1952 blive vigtige byggesten for Det Europæiske Fællesmarked.

Det er tankevækkende, at der skulle flere århundreders krige til, inden europæiske lande fandt ud af, at det var meget bedre at udnytte deres kul- og jernminer i fællesskab.

De central- og østeuropæiske lande, der siden krigens afslutning var domineret af Sovjetrusland, måtte afvise Marshall-hjælpen efter russisk ordre, selv om de fik tilbuddet. Resultatet blev Jerntæppet, med et delt Europa, indtil Østblokkens opløsning efter 1989 gjorde ende på Koldkrigens dans på afgrundens rand.

Romtraktaten

Det Europæiske Fællesmarkeds grundlov, Romtraktaten, blev undertegnet af Frankrig, det daværende Vesttyskland og Italien, samt de tre Benelux-lande i marts 1957.

Traktaten lagde grunden til det meget omfattende samarbejde imellem de europæiske nationer, vi kender i dag, nu en europæisk union med 27 medlemslande.

Til at begynde med var der usikkerhed i landbrugets organisationer om, hvilken vej der burde vælges. På den ene side var der i landbruget tvivlere, som fandt, at den fælles landbrugspolitik rummede planøkonomiske elementer, som ikke stemte overens med danske landmænds og deres andelsvirksomheders opfattelser af produktion og markeder.

Men omfattende analysearbejde gennemført i Landbrugsraadets og de Samvirkende Danske Landboforeningers sekretariater påviste imidlertid, at dansk landbrug ville have svært ved at overleve som eksporterhverv uden for det nye store marked, som var på vej.

For at få spørgsmålet bragt ud i debatten fik Landbrugsraadets daværende direktør juristen Niels Kjærgaard til opgave at holde et foredrag

om den nye europæiske markedsdannelse på delegeretmødet i Foreningen af Jyske Landboforeninger i oktober 1957. Her fremhævede Kjærgaard de store vanskeligheder landbrugs-eksporten ville få udenfor et marked med fælles indre priser og grænsebeskyttelse. Foredraget, der var præget af juristens klare og sikre argumentation for dansk indtræden i Fællesmarkedet, overbeviste de jyske bønder om, at fremtiden for dansk landbrug var Fællesmarkedet.

Efter dette startskud satte landbrugets organisationer et omfattende oplysningsarbejde i gang udoover landet. Senere gennem Landbrugs Oplysnings og Konferencevirksomhed (LOK), der var blevet dannet i 1963.

Et par år senere oprettede Landbrugsraadet og Landbo- og Husmandsforeningerne et fælles EF-sekretariat hjemme og et kontor i Bruxelles sammen med mejeriernes og slagteriernes hovedorganisationer for at følge udviklingen på nærmeste hold.

Vejen blev imidlertid lang. England, Irland og Norgesøgte også ind i Fællesmarkedet, men Frankrigs præsident Charles de Gaulle nedlagde to gange veto mod engelsk indtræden, samtidig med, at et overvejende politisk flertal i Danmark var modstander af dansk indtræden uden England. Først fra 1971 med ny fransk præsident stod vejen åben.

Den 1. januar 1973 kom Danmark ind i Fællesmarkedet efter en folkeafstemning med solidt flertal for EF. Samtidig fulgte England og Irland, mens Norge sagde fra efter folkeafstemning.

EFTA

I den lange ventetid tog England og Sverige i 1960 initiativ til oprettelse af en frihandelszone rundt om Fællesmarkedet, der kom til at om-

fatte England, de tre skandinaviske lande, Schweiz, Portugal og Østrig – senere kom også Finland med (efter accept fra Sovjet) og Island.

Frihandelsområdet omfattede ikke landbrugsvarer. De blev henvist til tosidede forhandlinger mellem landene, hvad der ikke var særlig tilfredsstillende for dansk landbrug. Der blev dog opnået en betydningsfuld aftale med Sverige, som indebar, at de svenske importafgifter på danske landbrugsvarer blev refunderet og skulle indgå i finansieringsfonde ledet af landbrugets hovedorganisationer og forvaltet i Landbrugsraadet sekretariat. Det blev til ca. 400 mio. kr. i de godt ti år, ordningen stod på.

Midlerne kunne efter Sveriges aftalens bestemmelser ikke føres direkte tilbage til de danske producenter, da det i så fald ville medføre en undergravning af de importafgifter, der var en del af den svenske prispolitik på landbrugsområdet. Derfor blev pengene benyttet til en lang række fælles landøkonomiske formål, såsom bygning og køb af kursusejendomme og konsulenthuse og køb af Axelborgs naboejendom Buen, hvor en del af landbrugets organisationer fik kontorer. Endvidere blev der ydet tilskud til dele af sekretariatsarbejdet i landbrugets hovedorganisationer.

Overlevelsesordninger

I den lange ventetid før dansk indtræden i Fællesmarkedet blev politisk mulig, var der bred forståelse imellem de skiftende danske regeringer og landbrugets organisationer om at sikre landbrugets indkomster, i årene før Fællesmarkeds dør kunne åbnes for os. Af og til slog de vanskelige forhandlinger dog gnister.

I 1961 havde Landbrugsraadet og Sammenlutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger (SALA) oprettet et Fællesudvalg for Landbrugets Arbejdsøkonomiske Spørgsmål, i

daglig tale Kompensationsudvalget, der havde til hovedformål at skaffe landbruget kompensation for de merudgifter, som overenskomsterne på arbejdsmarkedet normalt førte med sig.

Udvalget fik sekretariat i Landbrugsraadet. Det økonomiske baggrundsmateriale, der dannede grundlag for ofte langvarige forhandlinger med regering og myndigheder, blev i det væsentlige fremstillet i Landboforeningernes økonomisk-statistiske afdeling.

Ilddåben kom i april-maj 1961, hvor overenskomstforhandlingerne brød sammen, hvorefter der under Landbrugsraadets og Landboforeningernes auspicier blev gennemført et kortvarigt leveringsstop for mælk, inden regeringen og landbruget blev enige om, hvad der skulle til for at få tallene til at gå op. Landbrugsraadets daværende præsident Anders Andersen og statsminister Kampmann måtte »lægge arm« under et hemmeligt møde i restauranten i Københavns Zoo, før et forlig kom i stand.

Aftalen medførte en statsbevilling til landbruget på godt 450 mio. kr., hvoraf 300 mio. kr. som støtte til malkekøer og 150 mio. kr. til eksportfremmende foranstaltninger gennem det nydannede Afsætningsudvalg og Eksportudvalgene.

Senere fulgte hjemmemarkedsordninger for mejeriprodukter, kød samt æg og fjerkrækød, så de ca. 40 % af produktionen, der blev afsat på hjemmemarkedet, kunne afregnes til producentprisen. Beregningerne på det område blev varetaget af Landboforeningernes Økonomisk-Statistiske afdeling i samarbejde med det daværende Monopoltilsyn. Beregningerne var så solide, at der kun i få tilfælde opstod uenighed imellem parterne.

Eksportfremmemidlerne indgik fra 1963 i en dispositionsfond med sekretariat i Landbrugsraadet og ledet af en bestyrelse bestående på 8 medlemmer repræsenterende Landbrugsraadet, Landbo- og Husmandsforeningerne samt Handelens og Industriens Fælles Eksportråd. Fonden virkede med vedtægt og retningslinjer godkendt af Landbrugsministeriet, samt ansvar overfor Statens Revisionsdepartement. Jeg virkede som sekretær for kompensationsudvalg og dispositionsfond i de dramatiske år.

I fondens 11 år forvaltede den ca. 3 mia. kr. til en lang række eksportfremmende foranstaltninger, dertil opkøbsordninger for dansk korn efterhånden som udviklingen medførte eksportoverskud fra slutningen af 1960'erne.

Tæller man alle støtteordningerne i løbet årene, før vi omsider kom ind i EF i 1973, er der tale om et beløb på ca. 14 mia. kr.

De første år i Fællesmarkedet

1973 blev et skelsættende år i dansk historie, da vi trådte ind i Fællesmarkedet sammen med England og Irland, mens Norge som nævnt havde sagt nej ved en folkeafstemning få dage før den danske, der gav solidt flertal for EF.

De danske landbrugsstøtteordninger blev hurtigt afviklet, da vi kom med den fælles landbrugspolitik med virkning fra 1. februar 1973.

Der var kun kort tid fra folkeafstemningen i oktober, til alt det nye skulle træde i kraft. Det betød meget arbejde og mange forhandlinger mellem landbrugets organisationer med regeringen og med de nye myndigheder i Bruxelles.

Med indtræden i Fællesmarkedet blev store dele af landbrugspolitikken flyttet til Bruxelles, men vi var godt forberedt gennem nævnte oprettelse af landbrugsorganisationernes fælles-

markedskontor herhjemme og et kontor i Bruxelles.

Mange nye pladser måtte besættes i Bruxelles. Dansk landbrug fik tre pladser i Fællesmarkedets landbrugsorganisation Comité des Producteurs Agricole (COPA), der er landbrugets fælles interessegruppe over for Kommissionen og Ministerrådet. Tilsvarende andelsorganisationen Comité Generale des Cooperatives Agricole (COGECA).

Herhjemme oprettede Landbrugsministeriet på lovgrundlag et særligt udvalg til forbedelse af møderne i Bruxelles med deltagelse af landbrugets organisationer. Organisationerne oprettede desuden deres eget fællesmarkedsudvalg som modpart. Til forskel fra vore nye kolleger i Fællesmarkedet havde vi dermed et nært samarbejde med Regering og Landbrugsministerium med mulighed for at nærme os EF-sagerne både gennem vor egen regering og COPA. Dertil skulle der besættes i en lang række poster i forskellige underudvalg vedr. landbrug. Det blev mange rejser til Bruxelles for både folkevalgte og ansatte.

Overgangen til alt det nye forløb forholdsvis let. Vi lærte prisforhandlingernes og andre forhandlingers metodik, nu på fælles grundlag og med mange varer involveret, som vi ikke havde gået meget op i før. f.eks. vin og middelhavslandenes produkter.

På andre områder blev det svært som følge af oliekrisen og en usikker dansk økonomisk politik med devalueringer, der medførte et »orientalsk renteniveau«. Dertil skabte store prisstigninger på fast ejendom store vanskeligheder for mange landmænd.

Der krævede mange og lange, til tider trange forhandlinger med regeringen, nu ledet af Anker Jørgensen efter at Jens Otto Krag havde hjulpet os ind i EF, inden de værste van-

skeligheder blev delvis afhjulpet. Med regeringsskiftet i 1982 kom der en anden økonomisk politik på den danske dagsorden med fastkurspolitik – senere overfor EURO – og afskaffelse af dyrtidsreguleringen. Det gav mere luft for landbrug og erhvervsliv i det hele taget, navnlig da renten faldt til et mere tåleligt niveau.

Fra EF til EU

Det er påfaldende, at EF/EU har været under stadig forandring i retning af stadig øget europæisk integration siden de seks lande skrev under på Romtraktaten i marts 1957 til ikrafttræden 1. januar 1958.

Der har været tale om en efterhånden lang kæde af traktater vedrørende snart sagt alle emner af betydning for samarbejdet imellem landene, først 6, der nu er blevet til 27. Det er interessant at tænke på, at mange af de traktater og ideer, der efterhånden kom på tegnebrættet, ofte er blevet hilst med bemærkningen »det kan nok ikke lade sig gøre« – og så når et passende antal år er gået, ja så er det bare gennemført.

Den Fælles Landbrugspolitik, Common Agricultural Policy (CAP) med fælles priser, fælles marked og fælles økonomisk ansvar, blev ført ud i livet i 1964 – senere fulgte toldunionen mellem de seks fra 1968.

I 1976 fulgte så traktaten om det indre marked med fri bevægelse for varer, kapital, tjenesteydelser og arbejdskraft inden for EF, nu udvidet med Grækenland, Spanien og Portugal.

I 1992 fulgte så Maastricht-traktaten, der lagde grunden til den Europæiske Unionen og den fælles valuta. Danskerne stemte nej ved en folkeafstemning i sommeren 1992, samtidig med at den daværende danske statsminister

erklærede Unionen for »stendød« – det var den nu ikke helt.

Landbrugets organisationer havde forud for afstemningen gennemført et stort oplysningsarbejde for et »Ja«, det lykkedes altså ikke, men som altid fandt danskerne en »kattellem«, der gjorde, at vi kunne blive hængende i selskabet, selv om det var svært at være delegat i Bruxelles i de år.

»Kattelemmen« var de fire forbehold over for Maastricht-traktaten, som danskerne fik forhandlet på plads på et statschefmøde i Edinburgh. Der var tale om følgende fire forbehold: Overfor den fælles mønt, fælles EU-borgerskab, og samvirke på de forsvarsmæssige og retslige områder. Med disse forbehold blev Maastricht traktaten godkendt ved en dansk folkeafstemning i 1995.

Da Euroen blev gennemført for nu 12 lande, tog Danmark med på en ståplads, idet vi forpligtede os til at låse den danske krone fast til EURO-kursen som led i fastkurspolitikken.

Fra 1995 var så vi med i Unionen, der skulle vise sig særdeles levedygtig.

I 2000 forsøgte den daværende regering uden held at blive af med EURO-forbeholdet, men det gik ikke. Folket sagde nej. Forbeholdene, som historien efterhånden er løbet fra, medfører, at vi i stigende grad holdes uden for vitale dele af EU's beslutningsprocesser. Kun en ny folkeafstemning kan råde bod på dette misforhold.

I 2005 kom så det store »Bunkebryllup« på topmødet i København, der bragte 10 tidligere Østbloklande ind i EU og medvirkede til at skabe et »helt« Europa. En triumf i nyere europæisk historie. Udvidelsen åbnede store muligheder for dansk landbrugseksport og samvirke med de tidligere så lukkede markeder og samfund i øst. Samtidig blev vort lands geografiske

placering på europakortet en helt anden. Fra at leve i skyggen af jerntæppet var vi nu rykket ind i midten af nutidens Europa.

I december 2009 kom så Lissabon-traktaten, der forbedrer beslutningsprocessen i EU som konsekvens af udvidelsen til nu 27 medlemslande. Desuden giver traktaten Unionen grundlag for stærkere og samlet optræden udad til, et absolut behov i lyset af de stærke magtkoncentrationer, vi oplever både mod øst og vest.

Ændringer i Landbrugsraadet

Indtræden i Fællesmarkedet medførte en række ændringer af Landbrugsraadets medlemskreds med en række nye medlemmer, der havde brug for Landbrugsraadets »paraply« til varetagelse af deres interesser i Bruxelles. Det gjaldt Foreningen af Sukkerroedyrkere, Brancheudvalget for Frø, gartneriets foreninger og Dansk Pelsdyravlerforening.

Desuden blev Centralforeningen af Tolvmandsforeninger, hvis sekretariat var blevet en sektion i Landboforeningerne, og det Kongelige Danske Landhusholdningsselskab – et af Landbrugsraadets grundlæggere – observatører.

I 1976 lykkedes det at få Husmandsforeningerne med i Raadet med fem medlemmer. Den væsentligste baggrund var nok, at gamle stridsemner var væk. Kornpriserne blev afgjort ved forhandlinger i Bruxelles, og udstyknings-sagen var historie.

I 1982 oprettede Landbrugsraadet et Økonomisk-Politisk udvalg, ØP-udvalget Til at begynde med kaldet krisestaben i lyset af de meget vanskelige forhandlinger med regeringen om de kriseforanstaltninger, som oliekrise og meget høje renter førte med sig, og som fortsatte op igennem 1980'erne. Udvalget kom til

at bestå af repræsentanter fra landbrugets hovedorganisationer, samt de store eksportbranchers fællesorganisationer. Det, der før eksportudvalg, hed nu brancher.

Landbrugsraadets præsidiums virksomhed blev herefter begrænset til interne sager såsom personalespørgsmål og sekretariatets organisation. Senere blev præsidiet nedlagt og afløst af en bestyrelse. Sporene var lagt til store kommende ændringer af vort landbrugs organisationsværk.

Fusioner – forandringer

Efter årtusindskiftet nåede bølgen af fusioner og sammenlægninger landbrugets hovedorganisationer som naturlig følge af det stærke fald i antallet af landbrug. De 200.000 i 1945 var efterhånden blevet til ca. 40.000, hvoraf under halvdelen var fuldtids.

62 slagterier var blevet til 2. Antallet af andelsmejerier var faldet fra ca. 1200 til en halv snes med ARLA som langt det største og nu grænseoverskridende med mange producenter i Sverige. Noget lignende gælder andre store andelsselskaber. Det, der engang var De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation, er i dag Mejeriforeningen, da der ikke længere er lokalorganisationer at være fælles for. Kødbranchens Fællesråd, Danske Slagterier og æg- og fjerkræorganisationerne blev d. 1. april 2006 samlet i én organisation Danish Meat Association (DMA). I 2003 blev De danske Landboforeninger og Husmandsforeningerne – senere ændret til Dansk Familielandbrug – fusioneret til én organisation: Dansk Landbrug. En fælles publikation, Landbrugsavisen, afløste de to tidligere, Landsbladet og husmændenes Landbrugsmagasin. Det udsendes nu til Dansk Landbrug nu ca. 50.000 medlemmer.

Fra 1. januar 2005 blev Landbrugsraadet og Danske Andelsselskaber sammenlagt til én hovedorganisation, Landbrugsraadet med en særlig andelssektion.

I sommeren 2006 blev det besluttet at nedlægge Landbrugets Afsætningsudvalg – senere ændret til Eksportfremmeudvalget – efter ca. 50 års virke. De store fusionerede virksomheder var nu selv i stand til at tage sig af eksportfremmeopgaver.

Landbrugsraades vedtægter blev tilpasset de ændrede forhold ved at de store fusioner på forsynings- og afsætningsområderne blev direkte medlemmer af Raadet.

Det nye kom imidlertid ikke til at vare ret længe. Forandringens vind fortsatte med øget styrke.

Opbrud, en ny tids bonde

Med virkning fra 3. juni 2009 blev dansk landbrug samlet i én fællesorganisation; Landbrug & Fødevarer.

Sammenslutningen består af Landbrugsraadet, der blev nedlagt efter næsten 90 års virke, Dansk Landbrug, Danish Meat Association, Dansk Svineproduktion, Danske Landbrugsmedier (Landbrugsavisen m.v.) Dansk Landbrugsrådgivning (Skejby m.v.), samt væsentlige dele af Mejeriforeningens opgaver.

Organisationen ledes af to bestyrelser hver på ca. 20 medlemmer, en for primærproduktionen – altså gårdene – og en for forarbejdning og forsyningsvirksomhederne, altså de landmandsejede virksomheder m. v. De to bestyrelser er kædet sammen af et fællesudvalg på 6 medlemmer – tre fra hver side. Sekretariatet, der er en sammenlægning af de tidligere, er nu på godt 350 medarbejdere i Axelborg, i ejendommen Buen og 26 på forskellige ud-

landskontorer. Derudover godt 700 fordelt på en række tilknyttede institutioner udover landet, såsom Skejby-centeret og Kursusejendommene Kolkærgård og KolleKolle.

Hermed skulle der i tidens ånd være dannet en slagkraftig organisation til varetagelse af de mange udfordringer og nyskabelser, der vil møde dansk landbrug i fremtiden både hjemme og ude.

Afslutning

Til trods for de voldsomme ændringer som landbruget har gennemlevet i det forløbne godt og vel halve århundrede, har erhvervets produktion og afsætning aldrig været større både målt i penge og varemængder. I skrivende stund udgør eksporten ca. 60 mia. kr. om året. Det fortæller lidt om produktivitet og tilpasningsevne.

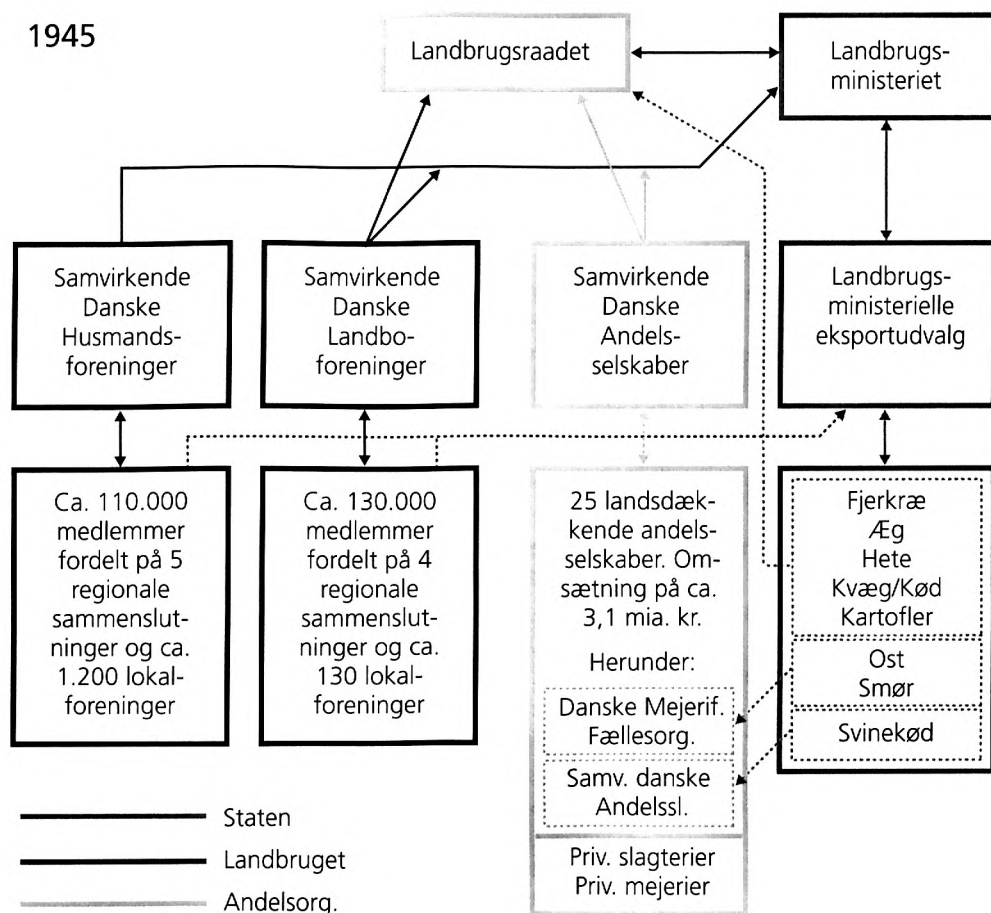
Landbruget og dets organisationer har levet med i en verden, hvor fornyelse er en del af hverdagen med overskriften:

VIL DU BEVARE, MÅ DU FORANDRE.

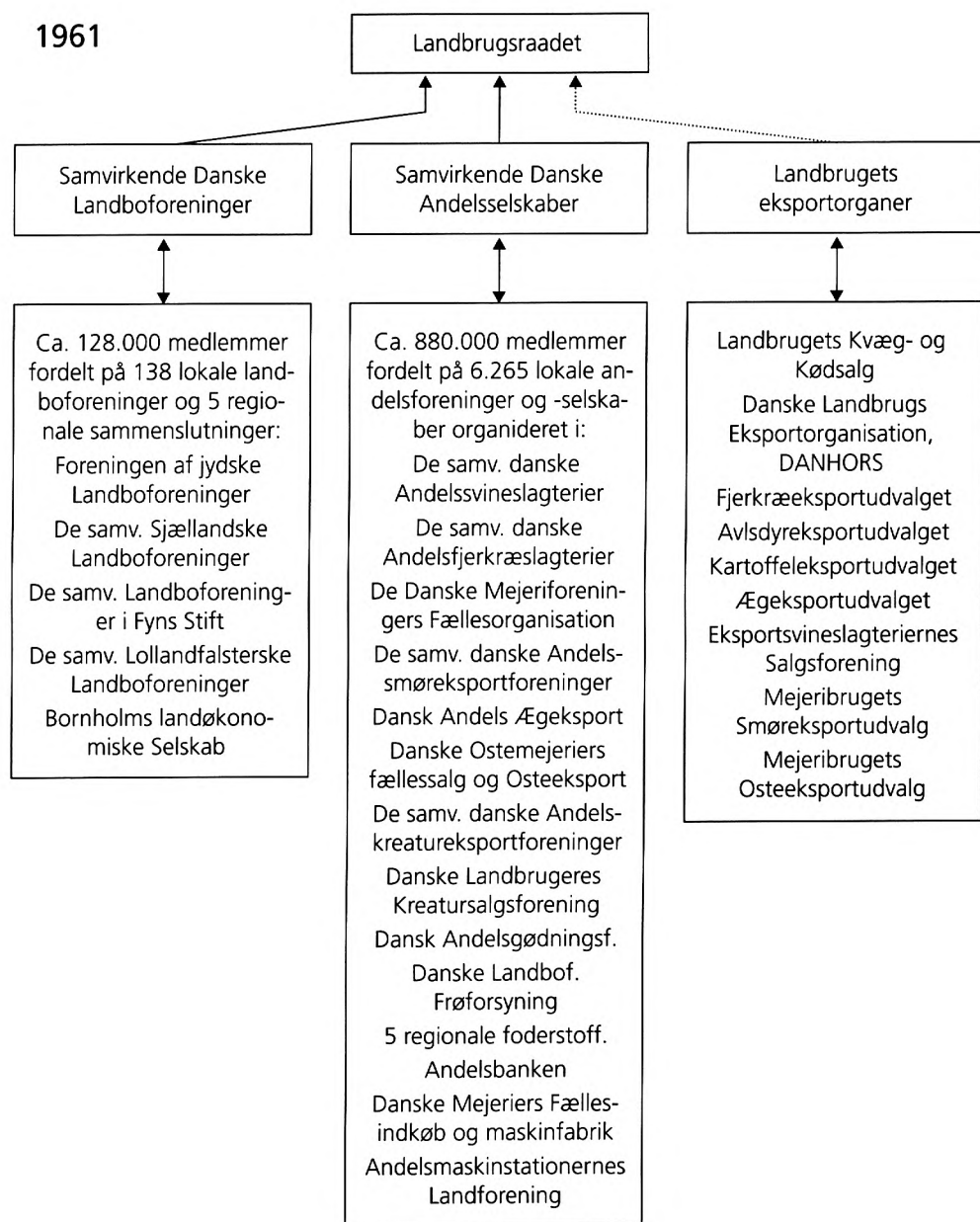
De fire stadier

På de følgende sider vises organisationsdiagrammer over udviklingen siden 1945. Der er tale om ændringerne i 1945, 1961, 2006 og 2009.

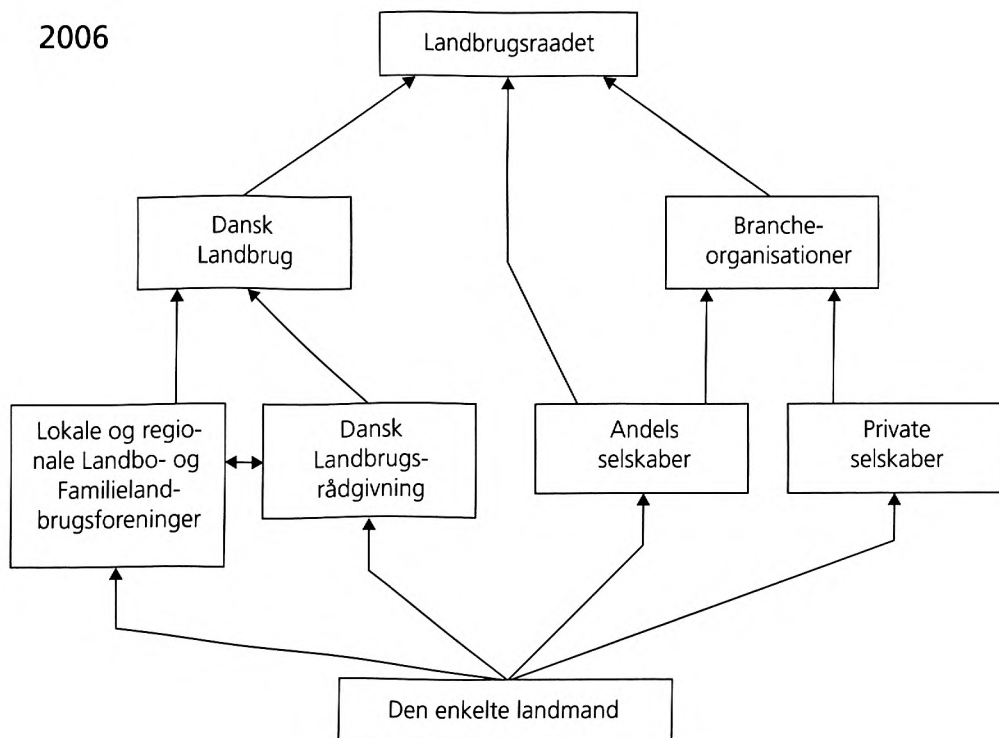
1945

1961

2006

2009

Landbrug & Fødevarer

Bestyrelserne

